

Tarih: 13 Kasım 2017 - Sayı: 3

- Yeşil İklim Fonu Ne Durumda?
- Kömürden çıkış ve 1,5 derece!
- Bir Fiji 'talanoa' Hikâyesi; COP23 Bonn
- Günün fosili ödülleri: Cuma ve Cumartesi

Yeşil İklim Fonu Ne Durumda?

Arif Cem Gündoğan

Paris Anlaşması ile çerçevesi çizilen yeni iklim rejiminde gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere sağlayacağı mali desteğin birikeceği ana havuz ve bu kaynağın ana kullanım mekanizması olan Yeşil İklim Fonu ihtiyaca yanıt vermeye ne kadar yakın ve yetkin? Bu soruların yanıtını ve belki Türkiye'nin taleplerine dair bazı yanıtları ilk elden alabilmek adına ismini saklı tutma tercihini yapan bazı Yeşil iklim Fonu temsilcileri ile görüştüm. Özetle durum nedir hep beraber bakalım. Yeşil İklim Fonu sekreteryası geçtiğimiz iklim zirvesinden bu yana geçen zaman diliminde hâlihazırdaki proje portfolyosunu genişletmek, fondan yararlanmak isteyen ülkelerin kapasitesini arttırmak ve ilgili kurum ve kuruluşların akredite edilmesini sağlamakla meşguldü. Fonun şimdiye kadarki performansına göz atmak gerekirse...

Kasım 2017 tarihli en son verilere göre onaylanan 54 proje mevcut ve bu projelerin yürütücülerine bakıldığında 40 proje ile kamu kurumları öne çıkıyor. Ancak bu durum yanıltıcı olabilir. Onaylanan destek miktarına bakıldığında kamu ve özel sektör kurumlarının neredeyse eşit oranda kaynağa erişebildiğini görüyoruz (her iki kesim de toplamda yaklaşık 1.3 milyar dolar ABD doları). Bu ne demek? Özel sektör başvuruları proje başına kamudan daha çok destek alabiliyor demek (özel sektör: 92,3 milyon dolar/proje, kamu sektörü: 32.5 milyon dolar/proje). Gelişmekte olan ülkelere aktarılacak kaynakların dağıtımında neden özel sektör önceliklendirilmiş? Burada fona erişimi olan özel sektör kurumlarının çoğunun finansman/finansör kurumu olduğunu belirtmekte fayda var. Yeşil İklim Fonu bu ağırlığın sebebini sorduğumda bunun iki sebebi olduğunu belirtiyor (i) finans kurumlarının fonu kullanma ve projelendirme kapasiteleri kamuya göre görece çok daha yüksek, dolayısı ile fondan hemen yararlanabilecek pozisyonlardalar; (ii) finans kurumları fondan gelen desteği ulusal ölçekte dağıtım yapmak gibi bir role de soyunuyorlar (örnek: Mısır'da EBRD'nin yenilenebilir enerjiye sağladığı destekler). Bilindiği üzere özel sektör ve finans kurumlarının Yeşil İklim Fonu üzerinde

böylesine ağırlık kazanmaları Yeşil İklim Fonu yürütme kurulu toplantılarında STK gözlemcilerinin ana eleştiri kaynaklarından birisiydi. Bunu hatırlattığımda yetkililer bu endişeye hak vermekle beraber zamanla bir dengenin oturacağına dikkat çektiler.

Yukarıdaki mesele ile bağlantılı olarak özel sektörden gelen (onaylanan, değerlendirmede olan veya onaylanmayan) başvurulardaki toplam miktara (12.1 milyar ABD doları) bakıldığında bu rakamın yine kamudan gelen taleplerin toplam miktarından (9.2 milyar ABD doları) fazla olduğu görülüyor. Kamu-özel ortaklığı şeklinde gelen başvuruların toplam miktarı diğerlerine nazaran devede kulak (0.4 milyar ABD doları). Bu dikkatimi çekti ve yetkililere neden böyle olduğunu sordum. Özetle, başvuran kurumların böylesine bir seçenek üzerinden de başvuru yapılabildiğine dair bilgileri olmamasının ana sebep olabileceğinden bahsettiler. (Büyük altyapı projelerinin geliştirmekte olan ekonomilerde kamu-özel işbirliği ile yapıldığı göz önüne alınırsa bu bağlamda bu sonuç bana ilginç geldi. Buna dair ayrı bir yazı gerekiyor).

Yeşil İklim Fonu'nun amacı her fonda olduğu gibi aslında daha fazla (kamu veya özel sektör) maddi kaynağın mobilizasyonunu sağlayabilmek ve bir kaldıraç görevi görebilmek. Bu anlamda şimdiye dek performanslarını sorduğumda fonun diğer muadil fonlara/desteklere kıyasla daha az kaynağı mobilize edebildiğini paylaştılar. Rakamlara bakıldığında yine Kasım 2017 itibarı ile Yeşil İklim Fonu'ndan harcanan her 1 doların ek olarak yaklaşık 2.4 dolar kaynağı mobilize edebildiğini öğrendim. Bu rakam yetkililerin belirttiği üzere diğer finans kurumlarının (örneğin Dünya Bankası) performansının altında. Bu kaldıraç hikâyesi neden çok önemli bir nokta? Paris Anlaşması kapsamında gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere 2020 itibarı ile 100 milyar ABD doları/yıl destek sunuyorsa olması gerekecek. Yeşil İklim Fonu'nda biriken ve birikeceği öngörüler bu rakamdan fersah fersah uzakta. Bu başlı başına önemli bir meseleyken bu konunun hallolduğunu varsaysak bile gerçek ihtiyaç yapılan hesaplara göre yılda 100 milyar doların da çok üstünde. Bu rakamlara nasıl ulaşılacak? Özel sektör ve kamu kurumları aldıkları desteklere eş

finansman sağlayarak bu rakamları yukarı çekmekte. Dolayısı ile bu 1'e 2.4 katsayısı yukarılara tırmandırılmaz ise iklim değişikliği ile etkin mücadele ve olumsuz etkilere uyum sağlamak gelişmekte olan ekonomiler için imkansız hale gelebilir. Ancak enseyi karartmayın, IMF'nin raporlarına göre fosil yakıtlara sağlanan teşviklerin yılda trilyon dolara ulaştığı göz önüne alınırsa sorun kaynak değil öncelik sorunu, ve bu Paris Anlaşması sonrası süreçte sürekli gündemde olan bir mesele. Değişimin sinyalleri de ufaktan gelmekte...

Yeşil İklim Fonu'ndan yararlanmak isteyen kamu ve özel sektör kurumları fondan nasıl yararlanabileceklerine dair kendi kurumsal ve teknik kapasitelerini geliştirmek için her yıl çeşitli desteklere başvurma şansına sahipler. Buna rağmen pek çok kurumun bu hakkını kullanmadığını belirtiyor Yeşil İklim Fonu yetkilileri. Şimdiye dek 130 "hazırlık" başvurusu onayladıklarını belirten yetkililer, bu başvuruların 92 ülkeden geldiğini ve toplamda 42 milyon dolara yakın destek sağlanması için onay sürecinin tamamlandığını söylüyor. Fondan yararlanmak için akredite olan toplam tüzel kişi sayısı 59 iken, fondan doğrudan yararlanmak için akredite olabilmiş tüzel kişi sayısı 32 olmuş.

Yeşil İklim Fonu tarafından şimdiye kadar desteklenen projelerde iklim değişikliği ile mücadele bağlamında potansiyel azaltım kazanımlarına dair bir muhasebe de yapılmaktaymış. Şimdiye dek -yaşam döngüleri boyunca-projelerin toplamda 1 milyar metrik ton CO2 eşdeğeri seragazi salım azaltımı yapılacağını hesaplamışlar. Bu rakama hangi zaman diliminde (örneğin salım açığı miktarına dair net hesapların olduğu 2030?) ulaşılabileceğini sorduğumda net bir yanıt alamadığımı da belirtmeliyim. Bunu netleştirmek ve daha ayrıntılı bilgi sağlamak için bu noktayı not karşılıklı olarak not ettik, ilerleyen günlerde bilgi akışı geldiği takdirde sizlerle paylaşacağım.

Gelelim Türkiye meselesine... Malum, Türkiye'nin Yeşil İklim Fonu'ndan yararlanma şansı Paris Anlaşması ile başlayan süreçte şimdilik mümkün değil. Kırılganlık seviyesi benzer olmasa da benzer makro-ekonomik profildeki bazı ülkelerin fondan yararlanabilir ve fakat Türkiye'nin yararlanamıyor oluşu Paris Anlaşması'nın ve Talaona sürecinin ruhuna aykırı adaletsiz bir durum

oluşturamaz mı şeklinde yönelttiğim soruya, gayri-resmi ve anonim olarak kısa bir yanıt veren yetkililer endişeleri haklı bulduklarını ancak UNFCCC çerçevesinde bir çözüme ulaşılmadan kendilerinin ellerinin bağlı olduğunun altını çizdiler. Kişisel olarak, ekler sisteminin geçmişte kalan bir sistem olduğunu düşündüğünü belirten bir yetkili Türkiye'nin fondan yararlanma kapasitesini geliştirmek için zaman kaybetmeden kolları sıvayabileceğini; bu soruna eninde sonunda anlaşmanın ruhuna uygun ve her taraf için kabul edilebilir bir çözümün bulunacağına inancının tam olduğunu paylaştı. Evet. Yeşil İklim Fonu emekleme döneminde... Özel sektör kamudan daha aktif... Kaynaklar ve kaldıraç oranı yetersiz... Ancak deneyim birikiyor, ilerleme sınırlı da olsa kaydediliyor. Zamanın lehimize olmadığı bu süreçte kamu ve özel sektör finansmanı harekete yeterince hızlı geçmezse tahmin edilen kötü senaryolardan yaşıyor olmamız anormal olmayacak. Bu nedenle kişisel fikrim özel sektör iklim finansmanı konusundaki gelişmelerin bu bağlamda dünyanın pek çok coğrafyasındaki sosyo-ekonomik olarak kırılgan kesimlerin ve kırılgan ekosistemlerin kaderini belirleyeceği şeklinde. Gelişmeleri izlemeye devam.

Kömürden çıkış ve 1,5 derece!

Ümit Şahin

Bu sene iklim müzakerelerinde ileriye doğru iki önemli adım atıldı. Tabii ikisi de sivil toplum ve iklim hareketinin çabasından kaynaklanıyor: Kömürden çıkış ve 1,5 derece. Bildiğiniz gibi mevcut iklim rejiminin temelleri 2009'daki Kopenhag faciasından sonra atılmıştı. Kopenhag'da yapılan COP 15'de dönen dolaplar sonucunda anlaşmaya varılamamış, ancak hemen ardından Paris'in temelini teşkil eden kararlar alınmıştı. Böylece iklim rejimi Kopenhag sonrasında tersine dönmüş oldu. Yukarıdan ülkelere verilen bağlayıcı hedeflere dayalı Kyoto sistemi yerine, aşağından, ülkelerin kendi hedeflerini belirledikleri neredeyse gönüllü denilebilecek bir sisteme geçildi. Bu değişiklik bir yandan rejimin iklim değişikliğini önleme anlamındaki gücünü zayıflatırken (zira Paris hedefleri tutulsa bile en az 3 derece ısınma garantisi), bir yandan da gelişmekte olan ülkelerin ve klasik yan çizicilerin Paris'e evet demesini sağlayarak kapsayıcılığı genişletti (imzasını çekeceğini açıklayan ABD dışında bütün ülkeler Paris'i imzalamış oldu, şu ana kadar 169 ülke de onayladı ve taraf oldu).

Ancak Kyoto'dan Paris'e bir şey değişmedi: En başından, 1990'lardan bu yana iklim müzakereleri aslında "talebi düşürmeyi" hedefliyor. Bu da anlaşmalarda emisyon indirimi olarak ifade ediliyor. Yapılan kısaca şu: Ülkeler ekonomik faaliyetlerinden kaynaklanan sera gazları emisyonunu belli bir tarihe kadar belli bir oranda düşürme hedefi veriyorlar, bunu da yenilenebilir enerji yatırımlarını artırma ve enerji yoğunluğunu düşürme gibi

hedeflerle birleştiriyorlar. Yani hangi yolla olursa, sera gazı emisyonuna neden olan uygulamalara olan talebi düşürmeyi ve alternatifleri artırmayı hedefliyorlar. Artık ister vergi koysunlar ister teşvik versinler, o kendilerine kalıyor. İşin özü talebi azaltarak kirliliği azaltmak, bir de kirleneni öder prensibiyle kirleneni caydırmak. Bu nedenle ne Paris'te ne de önceki metinlerde fosil yakıt, kömür vb. lafları geçmiyor. Oysa herkes biliyor ki, kömür ve diğer fosil yakıtlar serbestçe çıkartılmaya devam ettiği sürece, onu yakacak birileri bulunuyor. Hatta değil mevcut fosil yakıt rezervlerini çıkarmaya devam etmek, sürekli yeni kuyular, yeni maden sahaları açılıyor. Bir zamanlar kömür ve petrol nasılsa tükenecek diye bekleyenler avucunu yalıyor. Dokunulmamış rezervler tükenmek bilmiyor, hatta katran kumulları, kaya gazı gibi konvansiyonel olmayan yeni fosil yakıtlar devreye giriyor.

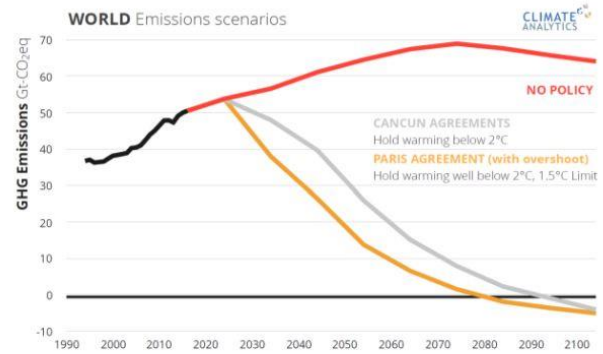
Birkaç yıl önceye kadar "emisyonları bırakın, kömüre moratoryum uygulamayı gündeme alın" diyenler müzakerelerin ruhunu anlamayan uçuk radikaller olarak görülüyordu. Oysa birkaç yıldır kömürden, uzun vadede de bütün fosil yakıtlardan çıkmanın (*phase-out*) tek yol olduğunu herkes görmeye başladı. Karşı tarafın stratejisi şimdi bunu olabildiğince yavaşlatmak.

Üstelik bu "talep" yerine "arz" temelli politikanın temellerini bu konudan hiç bahsetmeyen Paris anlaşması atıyor. Çünkü anlaşmanın uzun vadeli hedefin tanımlandığı 4. maddesinde "bu yüzyılın ikinci yarısında sera gazlarının kaynaklar temelinde insan kaynaklı emisyonları ile yutaklar temelinde uzaklaştırmaları arasında dengeyi" sağlamanın amaçlandığı yazılı. Bu karmaşık ifade "net emisyonların sıfırlanması" olarak basitleştiriliyor. Zaman hedefi muğlak verilmiş de olsa, aslında bunun 2050'lerde başarılması gerektiği açık. Ayrıca o zamana kadar yutakların kapasitesini artırmak pek mümkün olmadığına göre (ki ormanlar vb. zaten azalıyor) geriye kaynağı kurutmak kalıyor. Yani anlaşma muğlak bir ifadeyle de olsa 40 yıl içinde fosil yakıt "arzını" durdurmayı öngörüyor. İşte COP23, bu gerçeğin daha fazla gündeme getirildiği bir zirve oldu.

Üstelik bunun yanına 2 derece yanılmasıyla kurtulmamız gerektiği vurgusu da ekleniyor. Paris Anlaşması aslında küresel sıcaklık artışını herkesin sandığı gibi 2 derecede durdurmayı hedeflemiyor. O hedef AB'nin eski hedefiydi ve müzakerelerde Cancun'da, hatta Kopenhag'da dile getirilmişti. Oysa Paris özellikle ada ülkelerinin büyük çabasıyla (burada bu yıl kaybettiğimiz Tony de Brum'un çabasını saygıyla analım) hedefi çok daha aşağı çekti ve "ortalama sıcaklıktaki artışı endüstri öncesi düzeylerin 2 derece üstünün çok aşağısında tutarak ve sıcaklık artışını endüstri öncesi düzeylerin 1,5 derece üstüyle sınırlamak yönünde çaba göstererek" gibi yine ustaca kurulmuş bir muğlak ifadeyle de olsa 1,5 derece olarak koydu. Şu anda elimizdeki bütün karbon

bütçesi (en fazla ne kadar daha sera gazı salabiliriz) hesapları 2 dereceye göre yapılmış. Ancak Pazartesi günkü açılışta IPCC Başkanı Hoesung Lee, 1,5 derece özel raporunun 2018 COP'undan önce yayınlanmış olacağını açıkladı. Yani seneye elimizde 1,5 derece için gerekli karbon bütçesi vb. de olacak, üstelik en güncel haliyle. Yani artık Pasifik adalarını sular altında bırakacak, Afrika'yı kuraklıktan yaşanmaz hale getirecek, aşırı hava felaketlerini iyice şiddetlendirecek 2 dereceyi hedefmiş gibi dillendirmekten vazgeçmemiz, hâlihazırda ortalama 1 dereceyi geçen küresel ısınmayı 1,5 derecede tutmayı hedeflediğimizi daha sık dillendirmemiz gerekiyor.

Bu da fosil yakıtları 40 yılda, ama önce çok hızlı, kalanını (onlar da az gelişmiş ülkelerde kullanılmak şartıyla) biraz daha yavaş bir hızla terk etmemiz anlamına geliyor. Gereken emisyonları düşürme hızı için şu grafik bir fikir verebilir (turuncu çizgi 1,5 derece, yani Paris hedefi):

Bu hızlı azaltımda aslan payını elektrik sektörü alıyor ve öncelikli ve en hızlı olarak kömürden elektrik üretimini terk etmek gerekiyor. Bunun için de Climate Analytics'in önceki gün Bonn'da yaptığı sunuma göre, AB ülkelerinin 2030'a kadar, tüm dünyanın ise 2050'ye kadar kömürü elektrik üretiminde kullanmayı tamamen bırakması gerekiyor. Türkiye'de hâlâ ekonomik ömrü en az 40-50 sene olan yeni kömürlü termik santraller yapıldığını düşünürseniz, mevcut politikaların iklim koruma hedeflerine ne kadar ters düştüğünü rahatça görebilirsiniz. Zira rezervlerdeki kömürün en az %80'ini yerin altında bırakmadan ısınmayı 2 dereceyle sınırlamak bile mümkün değil. Bu oran 1,5 derece için çok daha yüksek. Aslında yapılması gereken şey bir daha hiç kömürlü santral yapmayı, ömür uzatacak yenileme işlerini de bir yana bırakıp, hızla termik santralleri ve kömür madenlerini kapatmak. Bu size gerçekçi gelmiyorsa iklim değişikliği konusunda kaygılanmayı bırakabilirsiniz. Olacağına varır.

Bonn'da bu konuda yeni raporlar açıklanıp duruyor. Örneğin Urgewald'ın açıkladığı Küresel Kömürden Çıkış Listesi madencilikten kömürden elektrik üretimine, kömür ticaretinden termik santral tasarımına kadar her

türlü kömür işi yapan dünya çapındaki 770 şirketi listeliyor. Bu listedeki şirketler en büyükleri ve dünya kömür üretiminin %88'ini, kömürden enerji üretiminin %86'sını temsil ediyor. Dünya çapındaki bütün bankalar ve yatırımcılar yatırımlarını bu şirketlerden çekmeye çağrılıyor. Oysa bu şirketlerden 225'i yeni kömür madenleri açmayı, 282'si (kimileri aynı şirketler tabii) yeni kömürlü termik santraller yapmayı planlıyor. Bu hedefler gerçekleşirse dünya çapında 1600 yeni kömürlü termik santral yapılmış, kömürden elektrik üretim kapasitesi yüzde 40'ın üzerinde artmış olacak. İşte bu "kara" listeyi yeşillerin ve iklim-ekoloji hareketinin de çok iyi bilmesi gerekiyor. Çünkü aralarında çok sayıda Türkiye kökenli şirket de bulunan bu liste mücadelenin hedefini de gösteriyor. Onları ve onlara yolu açanları durdurmazsak iklim değişikliğini durdurmak hayalden ibaret kalır.

Bonn'da elbette pek çok başka konu tartışılıyor, onlardan biri de Türkiye'nin Paris'ten beri devam eden Yeşil İklim Fonu'nda yararlanma talebi. Müzakerelerde neler olduğunu ve Türkiye'nin neler yaptığını bir sonraki yazıya bırakıp Bonn'dan çıkarmamız gerektiğini düşündüğüm temel mesajı tekrar not ediyorum: Isınmayı 1,5 derecede durdurmak ve kömürden derhal çıkış! Radikale radikal!

Bir Fiji 'Talanoa' Hikâyesi; COP23 Bonn

Menekşe Kızıldere, Heinrich Boell Vakfı

23. BMİDÇS Taraflar Konferansı Pasifik'in güzel ve iklim bahtsız ülkesi Fiji başkanlığında ama Almanya'da, Bonn'da 6 Kasım itibari ile başladı. İkinci haftası devam ediyor. Paris Anlaşması'nın kabulünün ikinci yılında hâlâ birçok sorun tam olarak çözülmemiş ve yol haritaları netleşmemişken özellikle ABD'nin politik kararı sonrası tüm taraflar Paris Anlaşması'na yaklaşımlarını tekrar gözden geçirmek durumunda kaldı. Aslında Bonn Konferansından beklenti, 2015'ten beri süren çalışmalar göz önüne alındığında Paris Anlaşması'nın kurallar kitabının Bonn'da hazırlanıp Anlaşma ve Karar Metninin 2018'de COP24'te Polonya'da artık işler hale gelmesi. Yani Bonn aslında Paris'in uygulanmasından önce eski hesapların kapatılıp, yeni açılan alanlarda yer kapma mücadelesi olmakta. Ebetteki tüm bu devletlerarası yüksek politik ilgi alanı mücadelesinden beklenti, şeffaflık. Sivil toplum bu kez bu alan kapma yarışında kayıp zarar başlığının, insan hakları başlığının, cinsiyet eşitliği başlığının, adil sorumluluk ve hesap verilebilirlik tartışmasının ve teknoloji bahanesi emisyon azaltma tavizlerinin görüşmelerde kaybolmaması için daha sıkı etkinlik göstermeli. Bir Fiji deyişi olan 'Talanoa' arka planda bir şeyler gizlemeden hikâye anlatmak, konuşmak demek. Hatta konferansta çeşitli performanslar ve sözler için bir Talanoa alanı bile kurulmuş durumda. Talanoa teması biraz da bu şeffaflık arzusunun simgesi gibi

aslında. Bakalım bu iki hafta neticesinde COP23 Bonn bir talanoa hikâyesi olabilecek mi?

Bonn beklentilerini daha net irdeleyebilmek için aşağıdaki uç soruya yanıt vermeye çalışacağım

1. 2 yaşında 'terrible two' bir Paris anlaşması, son politik durum nedir?

Bu yıl ki taraflar konferansı mottosu "Further, Faster Ambition Together" yani hep beraber daha hızlı ve daha ileri. Bu motto ikinci yaşına giren Paris Anlaşması'nın artık bir geçerliliği olması için tarafların hızlanmasına yönelik bir ivme dokunuşu aslında. Çok geniş ve hukuksal olarak bağlayıcı olmayarak yoluna başlayan Anlaşma artık yavaş yavaş tarafları sıkıştırmaya başladı. Üstelik Anlaşma ile birlikte açılacak birçok pazarda ciddi kar gören özel sektör ve özellikle çok uluslu enerji firmaları bu daralan alanda bir an evvel Pazar paylarını yükseltme çabası içindeler. Bu da çok uluslu büyük şirketlerin olduğu ülkeleri proaktif bir şekilde karar mekanizmalarını etkileme çabasına sokuyor. Bu çaba ülke çıkarları açısından herkes için aynı sonuç demek olmadığı için bazı kararlar etrafında bazı ülkeler tek oya rağmen daha 'eşit' pozisyonda olabilmekte. Bonn tam da bu 'eşitlik' için bir mücadele alanı. 2015 te kabul edilen Anlaşma'nın teknik detaylarının görüşmesi 2018 yılına ertelenmişti. Önümüzdeki yıl Polonya'da yapılacak taraflar konferansında tüm hesapların kapatılması öngörülmekte. Bu yıl aslında Paris Anlaşması'nın Çalışma Programı hazırlanmakta. Bu program Paris Anlaşması Kurallar Kitabı olarak da adlandırılmakta. Paris her ne kadar kural koymasa da politik ve ekonomik olarak müdahillik gerektiren program birçok ülke açısından bağlayıcı olacak. Geçtiğimiz yıl Marakeş'te iki oturumda Paris Çalışma Programı görüşülmeye başlanmıştı. Ardından COP23 öncesi toplantılarda özellikle Mayıs ayındaki Bonn toplantılarında Program tekrar görüşüldü. Şu anda devam eden birçok toplantıda da Program görüşülmeye devam ediyor. Kurallar kitabı COP24'e kadar tamamlanmış olmalı. Her ne kadar ABD'nin Anlaşmadan çekilme kararı olumsuz bir etki yaratsa da Paris Anlaşması'nın yürürlüğüne yönelik program planlandığı gibi ilerlemekte. Üstelik konferansa katılan ABD delegasyonu ülke içi demokrasiden aldıkları güçle her ne kadar üst yönetim tam tersi davranırsa da yereldeki bağımsız otoriteler olarak Paris Anlaşması'nın arkasında olduklarını bildirmekteler. Tüm toplantılarda ABD heyeti iklim mücadelesi kararlılıklarını vurguluyor. COP23 'ün en enteresan politik olaylarından biri Suriye'nin anlaşmaya taraf olması oldu. Böylece ABD üst yönetimi bu konuda yalnız kaldı.

Türkiye'nin çözülmeyen iklim finansmanına erişim talebi henüz görüşülebilmemiş değil. Almanya Bonn'da Türkiye'nin bu sorunu için arabulucu olma görevini üstlendi. Fakat Türkiye'nin bu talebine Başta Brezilya ve

G77 ülkeleri olmak üzere birçok iklim fonlarından faydalanan ülkeler şiddetle direnç göstermekte. Yeşil İklim Fonu pastasından alacakları payı nüfus ve ekonomik potansiyeli açısından orta boy dev olan Türkiye ile paylaşmayı istemekteler. Fakat COP24 öncesi Paris Çalışma Programı işlemeye başlarken kimse geçmişten gelen sorunların hızlı ve tutkulu gidişi gölgelemesini istememekte. Hem BMİDÇS, hem ilgili ülkeler çözüm ne yönde olursa olsun çözümsüz kalmayacaklar. Çok büyük umutlar olamasa da Türkiye'nin özel durum ve iklim finansmanı problemi halledilmek durumunda. Zira ABD örneği varken BMİDÇS hiçbir taraf ülkesini oyunun dışına itmeyi göze alamamakta. Türkiye'nin çözüm talebi aslında oldukça haklı fakat bu talebi çok daha güçlü bir iklim politikası ve yeni bir azaltım taahhüdü ile sunması elini oldukça güçlendirecektir. COP23 hala devam ediyor bakalım Türkiye'nin durumu nasıl ele alınacak ve nasıl çözüme ulaştırılacak?

2. Ev sahibi Fiji, peki bu ne demek?

Taraflar konferanslarında ev sahibi ülkenin veya bölgenin politik öncelik ve aciliyetleri diğer konulara oranla ön plana çıkar. Bu yılki ev sahibi Fiji de iklim değişikliğinden direkt etkilenen ve en fazla zarar gören tüm ülkelerin bir temsilcisi aslında bu ülkelerin çoğu iklim değişikliğine katkısı en az olup, iklim değişikliğinden en fazla etkilenen ülkeler. Fiji geçen yıl Winston Kasırgası'nda ülke GSYH'sinin üçte birini kaybetti. Fiji gibi iklim değişikliği ile birinci derecen yüz yüze olan Ülkeler için görüşmeleri yönetmek oldukça önemli. Aciliyetlerini önceliklendirebilme için Bonn iyi bir fırsat. Bu ülkeler içinde buldukları tıpkı Talanoa deyişi gibi yüz yüze ve açıkça diğer taraflara hem de insani bir dokunuşla iletmekteler aksi takdirde bu yılki konferans sadece teknik konuların ele alındığı bir konferans olacaktı. Paris kurallar kitabı hazırlanırken iklim mağduru ülkeler Fiji önderliğinde, şu konuların netleştirilmesini talep ediyor; 2020'ye kadar iklim finansmanı altında söz verilen 100 milyar ABD Doları her yıl özellikle mağdur ülkeler ulaştırılmalı, iklim risklerinin yönetilmesi ve iklim direnci oluşturulması karara bağlanmalı ve ülkelerin bildirdiği karbon azaltım taahhütleri (NDC) revize edilmeli. Bunu yanı sıra kayıp ve zararlar için kurulan mekanizmanın da tam tam destek alması gerektiği vurgulanmakta.

3. İnsan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği; Toplumsal Cinsiyet Eylem planı kararlara girecek mi?

Bu yıl da heyecanla neredeyse tüm toplantılarını takip etmeye çalıştığım konular insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği oldu. İnsan hakların sözünün Paris Anlaşması'nda yer alışı aslında Anlaşma'nın en büyük başarısı. Bu yıl görüşmelerde İnsan Hakları Evrensel Sözleşmesi altında, insan hakları Paris kurallar kitabında Anlaşma'nın kendisinden daha net bir şekilde yer alacak

gibi. Devam etmekte olan görüşmeler ve sivil toplumun baskısı bu yönde.

10-11 Kasım'da yapılan toplantı ve görüşmeler neticesinde özellikle kadın organizasyonları Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı'nın Paris Çalışma Programında karar olarak yer alacağı müjdesini verdiler. COP23'ün ilk haftası böyle güzel bir kazanım ile bitti. Bunun nasıl olacağı ise ikinci hafta görüşülecek. Ben de elimden geldiğince bunu takip etmeye çalışacağım. Fakat Eylem Planı'nın kabulü demek BMİDÇS sekreterliğinin bu plana bütçe ayırıp eyleme geçmesi anlamına gelmiyor. Bu alandaki tüm çabalar hala gönüllülük esaslı işlemekte. Yani bu alanda aslında alınacak daha çok yol var. Üstelik bu alan hem gender-wash (toplumsal cinsiyet yıkaması) tehdidi hem de *soft talk beside* (kenarda yürüyen yumuşak tartışma) olma durumu ile yüz yüze. Toplumsal cinsiyet sadece bu alandaki uzmanların kendi aralarında görüşebilecekleri bir başlık değil. Aslında finans, teknoloji, mitigasyon ve adaptasyon tartışmaları ile birlikte oldukça teknik bir perspektiften bile alınabilir. Zira kredilendirme için 'toplumsal cinsiyet kredisi' şartı getirmeye çalışan özel sektör ve finans sektörü bu alanda daha ileri bile denebilir. Toplumsal cinsiyet kredisi oldukça yeni bir tartışma ikinci hafta bunu yakından takip edip sizlerle paylaşacağım.

Günün fosili ödülleri: Cuma ve Cumartesi

Uluslararası İklim Eylem Ağı (CAN international) tarafından her COP sırasında en iyi "kötü"ye verilen günün fosili ödülleri, Cuma ve Cumartesi günleri şu şekilde geçti:

Cuma günü, Günün Fosili ödülünü BM havacılık organı ICAO aldı. ICAO konseyi üyesi 36 ülkenin kapalı kapılar ardında, sivil toplumun gözlemine imkân tanımadan kendi kurallarını, kendi karbon piyasalarını ve kendi "sürdürülebilir yakıt" alternatiflerini konuşmaları nedeniyle CAN tarafından bu ödüle layık görüldüler. Cumartesi günü ise, ABD, Avustralya, Kanada ve Avrupa Birliği, kayıp ve zararlar tartışmalarında ciddi davranmamaları ve konunun tartışılmasını baltalamaları ve metinde bu konuya dair önemli referansları çarpıtmaları, konuyu sulandırmaları ve özellikle finansman ile ilgili kısımları silmeye çalışmaları nedeniyle Günün Fosili olarak seçildiler.